

PRIKAZI

Grupa autora

KOMUNISTI O FAŠIZMU

(Izbor tekstova)

Centar za aktualni politički studij Narodnog sveučilišta grada Zagreba, Zagreb 1976, 240 stranica

Pobjeda demokratskih država i naprednih socijalističkih i komunističkih snaga u Drugom svjetskom ratu dala je svijetu nadu da će trajno biti poražene mračne snage i ideologije koje su izazvale desetine milijuna ljudskih žrtava i prijetile degeneracijom čovječanstva. Na žalost, time nije osiguran definitivni nestanak fizičkih nosilaca, a niti same fašističke ideologije. Naprotiv, danas u nekim demokratskim državama ne samo da oživljavaju neke prijetnje, čak i akcijama — koje idu do kongresa (kao nedavni u Hamburgu) — otvoreno ističu svoju prisutnost u zbivanjima i tzv. zaštitničku ulogu u Evropi protiv »prijetnje od komunistički kontroliranih narodnih frontova.« To svjedoči da je fašizam najuže vezan uz interese krupnog kapitala, na što su istaknuti revolucionari (Kardelj, Masleša, Adžija i dr.) upozoravali još prije Drugog svjetskog rata. Ta je činjenica danas vezana i za druge oblike ispoljavanja i povezivanja ove ideologije npr. sa nosiocima asimilatorskih pretenzija.

U nastojanju da se znanstveno proukne u bit suvremenog fašizma, kako u svijetu, tako i u našoj zemlji (o čemu svjedoči i održani simpozij o fašizmu), ovaj izbor tekstova prema priređivaču Ivanu Prpiću trebalo bi da potakne »...očitovana nastojanja da se teorijski raspravlja o fašizmu, te promisle i propitaju eventualne mogućnosti njegova obnavljanja«, te »podsjeti na ono što je u nas u toj raspravi već učinjeno i što tek valja kritički vrednovati« (str. 9). Prpić u predgovoru upozorava na neke momente prakse i teorijskog razmišljanja u komunističkom pokretu, a osobito u Kominterni.

Zbornik sadržava ove tekstove: Božidar Adžija, *Fašizam u Italiji*; Božidar Adžija, *Hitlerova Njemačka*; Veselin Masleša, *Socijalni i ekonomski uslovi njemačkog i italijanskog fašizma*; Edvard Kardelj, *Fašizam*; B. Progonki, *Zadaci fašističke ideologije*; Božidar Adžija, *Za demokraciju ili protiv nje*; tekst sa ini-

cijalima V. I. S., *Fašizam i industrijski kapital*; te nepotpisan tekst pod naslovom *Vojnofašistička diktatura* (izvor: *Borba*, knjiga I, br. 2, god. I, septembar 1923).

Drugi dio zbornika čini odabrana bibliografija o fašizmu, koju je priredila i komentirala Sonja Dvoržak. Bibliografija se odnosi na Jugoslaviju u periodu 1920—1940, a obuhvaća knjige, brošure i članke. Ukupno je obuhvaćena 801 bibliografska jedinica sređena po kronološkom slijedu. Unatoč nekim nedostacima, što i sama autorica ističe, valja napomenuti, ova je bibliografija vrijedan pokušaj sistematizacije i sređivanja građe iz arhiva i zbirka. Bibliografijom je izbor tekstova Ivana Prpića značajno obogaćen, jer će pružiti »zainteresiranim uvid u literarnu produkciju o fašizmu u nas između dva rata, i olakšati istraživanje naše ne tako davne prošlosti«.

Čitalac u knjizi neće dobiti odgovore na sva pitanja, ali će umnogome zadovoljiti svoju znatiželju, jer se razmišljanja o fašizmu među intelektualcima i komunistima u nas javljaju kao »prirodna reakcija« na malignu ideologiju, koja je zarazila i prodrila u sve slojeve stanovništva, još u vrijeme kada se ona u Evropi javlja i uspinje. Priređivač izbora uspio je čitaocu predočiti neke vrlo značajne momente iz naše predratne revolucionarne prošlosti.

I. Cifrić

Vladimir Serdar

STUDIJ UZ RAD NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U SR HRVATSKOJ

Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 1976, 84 stranice

U Jugoslaviji je, kao i u cijelom svijetu, nakon Drugog svjetskog rata došlo do velike ekspanzije školovanja. Slabo razvijena, pretežno poljoprivredna zemlja, u procesu industrijalizacije tražila je veliki broj stručnjaka za obnovu zemlje. Uz društvene potrebe za školovanim kadrovima javila se i individualna želja pojedinaca za obrazovanjem. Budući da je najveći dio mladih ljudi radio na obnovi zemlje, školovali su se uz rad kao izvanredni studenti.

Poslijeratni porast broja studenata praćen je i promjenom strukture studija u korist tehničkih znanosti, u skladu s društvenim potrebama. Savezna narodna skuština Rezolucijom o obrazovanju stručnih kadrova (1960) potakla je osnivanje viših škola i organiziranje prvog stupnja studija radi bržeg osposobljavanja osoba koje su uključene u proizvodnju. Međutim, nekoliko godina kasnije dolazi do stagnacije pa čak i do nazadovanja studija uz rad što je svakako neuspjeh obrazovnog sistema. Posljednje dvije godine počelo je provođenje reforme obrazovnog sistema, a time i studija uz rad, čija je bit u tome da se obrazovanje pretvori u permanentan proces i podredi stvarnim potrebama udruženog rada.

U takvim uvjetima knjiga *Vladimira Serdara*, redovitog profesora Ekonomskog fakulteta i direktora Instituta za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, došla je u pravi trenutak. Knjiga uz teorijske osnove i uvjete razvoja studija uz rad sadržava i istraživanje stvarnog stanja na svim visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj.

Sadržaj je izložen u šest poglavlja. U prvom poglavlju (*Visokoškolske ustanove i studij uz rad*) autor utvrđuje da od 76 visokoškolskih ustanova u Hrvatskoj samo na njih 8 statutom nije predviđen studij uz rad. Međutim, čak 22 ustanove ne organiziraju taj studij iako su ga predvidjele u svojim samoupravnim aktima. To je 1 ustanova s područja društvenih znanosti, 13 ustanova tehničkih znanosti i po 4 ustanove medicinskih i poljoprivrednih znanosti. Najveći dio ustanova izvodi nastavu u seminaru što ga organiziraju 4 puta godišnje u trajanju od 6 dana. Visina školarine koju plaćaju izvanredni studenti veoma je različita i kreće se od 300,00 do 5.000,00 dinara za jednu školsku godinu po kandidatu.

Drugo poglavlje *Studenti koji studiraju uz rad* obrađuje statističke podatke o upisu studenata u školsku godinu 1973/74. na visokoškolske ustanove u Hrvatskoj. Uz ukupan broj studenata (16.652) prikazana je i njihova struktura po znanstvenim područjima, spolu, godinama studija i prethodnoj školskoj spremi.

U trećem poglavlju *Mišljenje i stavovi studenata o studiju uz rad* autor interpretira rezultate istraživanja na slučaj-

nom uzorku od 644 studenta uz rad (standardna greška procjene je 0.02). Dobiveni rezultati ukazuju na nekoliko važnih elemenata:

— najveći dio studenata fakulteta prethodno je završio gimnaziju ili srednju tehničku školu, dok su studenti viših škola najvećim dijelom KV i VKV radnici;

— oko 2/3 ispitanih studenata želi i nakon diplomiranja ostati u istoj radnoj organizaciji, ali na odgovornijem i bolje plaćenom radnom mjestu;

— pomoć radnih organizacija studentima veoma je mala jer u više od 40% slučajeva radne organizacije ne pružaju nikakvu pomoć svojim radnicima koji studiraju uz rad (u 14% slučajeva radna se organizacija protivi želji radnika da studira, a u 17% slučajeva i ne zna da njen radnik studira uz rad).

Na kraju studija objavljeni su zaključci i sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

Autor je u uvodnom dijelu knjige napisao da mu je namjera bila da ovom analizom o studiju uz rad steknemo što više znanja koja bismo mogli korisno upotrijebiti za realizaciju zadataka reforme visokoškolskog obrazovanja u onom njenu dijelu koji se odnosi na studij uz rad. Svoju je nakanu ovom knjigom u potpunosti realizirao.

J. Previšić

Ivo Paić i Andrija Stojković

MARKSISTIČKA FILOZOFIJA

Vojvozdavački zavod, Beograd 1976, 357 stranica

Nedavno je izašlo iz štampe zajedničko delo I. Paića i A. Stojkovića pod naslovom *Marksistička filozofija*. Priručnik je namenjen studentima vojnih akademija za predmet *Marksistička filozofija*.

Delo zaslužuje pažnju i šire čitalačke publike jer se, kako koncepcijom izlaganja tako i izborom težišnih pitanja, razlikuje od sličnih visokoškolskih udžbenika. Bez pretenzija da ga valoriziramo, informiraćemo jedino o njegovom sadržaju.

Prvi deo (autor A. Stojković, str. 11—121) ima dva poglavlja: *Filozofija*,